

INHOUD

Titelblad en opdracht	7
Proloog	13
Inleiding	17
Voorgeslacht van don Diego de Torres	29
Geboorte, opvoeding en schooljaren: de eerste tien levensjaren	39
Tweede deel, dat begint bij zijn tiende en eindigt bij zijn twintigste levensjaar	47
Derde deel, dat begint wanneer hij twintig jaar oud is en dat eindigt tegen de tijd dat hij dertig is	71
Vierde deel. Het begint wanneer hij dertig jaar oud is en eindigt rond zijn veertigste levensjaar	113
Vijfde deel. Het begint bij zijn veertigste en gaat door tot zijn vijftigste levensjaar	155
Opdracht	155
Rake klappen en de nasleep ervan; proloog	159
Vijfde deel	171
(1752)	218
Zesde deel van het leven en van de avonturen van dr. D. Diego de Torres Villarroel	229
Opdracht	229
Zesde deel van het leven van doctor don Diego de Torres	231
Laatste fase van het leven van don Diego de Torres	299
Nawoord van de vertaler	307

VOORGESLACHT VAN DON DIEGO DE TORRES

Uit de stad Soria vertrokken Francisco en Roque de Torres, twee broers die allebei nog jong en behoorlijk fors van postuur waren en er gezond uitzagen. Ik weet niet of ze daar weg moesten vanwege armoede of om een of andere kwa-jongensstreek. Roque, de ruwste, meest robuuste en oudste van de twee, kwam terecht in Almeida de Sayago, waar hij zijn dagen sleet met het uitputtende geploeter in de landbouw en het saaie bestaan in het dorpje. Hij bleef vrijgezel en de schoffel, de ploeg en zijn gematigdheid, vooral waar het de wijn betreft, iets waaraan hij zich van jongs af had gewend, zorgden ervoor dat hij lang en in goede gezondheid leefde en kon genieten van een lange en rustige oude dag.

Van wat hij overhield van zijn karige inkomen en met wat steun van de eigenaars van de grond die hij bewerkte kocht hij honderd kippen en een ezel; na deze forse investering begon hij op latere leeftijd een nieuwe loopbaan door zich ook op andere bezigheden te gaan richten. Hij was al achtenvijftig jaar toen hij, gekleed in een korte baaien jas en gehuld in zijn lange overjas, ezeldrijver en handelaar in eieren en kippen werd en hij bracht zijn koopwaar naar de marktplaatsen in Salamanca en Zamora. Daar was hij een bron van vermaak en vreugde voor de mensen, vooral voor de dienstmeisjes en de kopers. Hij stond goed bekend en werd zeer geacht door de inwoners van die beide steden, en iedereen was blij wanneer ze de man uit Sayago de stadspoorten zagen binnenkomen, want hij was een welverzorgde, geestige, eenvoudige, goedkope en goedaardige oude man. Dankzij zijn vriendelijke manier van doen en zijn armzalige handeltje hoefde hij zich niet meer bezig

te houden met het zware schoffelwerk en had hij geen last van de op de loer liggende ledigheid, ouderdom en armoede. Hij werd tweeënegentig jaar oud, en (afgaande op hetgeen de mensen uit Sayago me vertelden) een stuipachtige koliek haalde hem weg van deze aarde. Al wat hij naliet waren zijn ezel, zijn kippen, klompen en overjas, om met de opbrengst daarvan missen te laten lezen voor zijn zieleheil; dit was alles wat hij bezat aan roerende en onroerende goederen en niemand op aarde heeft ooit een beter mens gekend, tot op de dag van vandaag waarop ik zo nodig deze memoires moet schrijven.

Francisco, die jonger, gewiekster en gewelddadiger van aard was, ging naar Salamanca en nadat hij bij alle kloosters was langsgestaan om te bedelen vestigde hij zich in het huis van een apotheker. Die nam hem bij zich in huis om water te halen bij de put, pannen te wassen, wortels fijn te stampen en af en toe een van zijn kinderen in slaap te sussen. Onopgemerkt begon hij zich te verdiepen in de onzin van de opschriften, pikte hij wat mee van de hoestsiroop en de conserven, en met dit dunne laagje aan kennis en na in zijn vrije ogenblikken wat gesnuffeld te hebben in de *Richtlijnen* van de vroegmiddeleeuwse Arabische geneesheer Yaia ben Masuah, bleek hij na korte tijd een al even goede kenner van de grammatica en een even voortreffelijke apotheker te zijn als de meesten die dat beroep uitoefenen. Hij deed met goed gevolg examen bij de eerbiedwaardige examencommissie der Medicijnen en die heren gaven hem een officiële volmacht, zodat hij ongestraft de zalfjes, waszalf, drankjes en de overige vieze troep kon maken en verkopen die deze lieden in hun kasten, potten en flesjes bewaren. Zijn baas stierf een paar maanden na dat examen en binnen een jaar na diens dood trouwde Francisco, zoals gebruikelijk was, met de weduwe, een nog jonge, goed geconserveerde en hem welgezinde vrouw. Behalve nog andere kinderen, kregen ze Jacinto de Torres die, naar het uiterlijk

te oordelen, mijn wettige grootvader was. Francisco was een beste kerel, die zijn huishouden en winkel goed bestierde, teruggetrokken leefde en liefdadig was. Hij stierf op jonge leeftijd en ik geloof vol godsvrucht dat hij in de hemel is.

Mijn grootvader Jacinto bleef achter onder de hoede van zijn moeder; zoon van een weduwe als hij was, groeide hij op als een vrijgevochten, onbezorgd, brutaal en ondeugend kind. Vanwege de vrijheid waarin hij was opgegroeid en zijn gewelddadige karakter werd hij uit huis gezet en na veel omzwervingen en een kort verblijf hier en daar kwam hij terecht in de opstandige Nederlanden. De koning had daar weinig aan hem, want al na twee jaar waarin hij als gewoon soldaat diende kreeg hij een stijf been door miltvuur in een knieholte. Mank, invalide en zonder inkomen zat hij daar in de Nederlanden en, belaagd door de armoede, bedacht hij dat hij maar beter een beroep kon kiezen om de kost mee te verdienen. Hij leerde het vak van tapijtwerker en werd een heel verfijnd vakman, zoals duidelijk blijkt uit verschillende tapijten van zijn hand die nu nog in Salamanca en in andere plaatsen bewaard zijn gebleven. Op zijn vierendertigste, toen hij al meester-wever was, ging hij terug naar zijn vaderstad, vestigde zich en zette er zijn weefgetouwen op, met aan de deur een bord met een koninklijk wapen en zijn titel: 'tapijtwerker van onze Heer de Koning'. Hij trouwde met María de Vargas, mijn grootmoeder, en zij leefden vele jaren in benijdenswaardige rust en redelijke welstand, want dankzij zijn werk, hun spaarzaamheid en vredelievendheid kregen zij steeds meer bezittingen en opdrachten.

Uit dit huwelijk werden mijn goede vader Pedro de Torres, María de Torres en Josef de Torres geboren. Deze laatste stierf als ongeschoeide karmeliet in het Caraïbisch gebied en men zegt van hem dat hij een heel goede kloos-

terling was. Mijn vader overleed in Salamanca, na een leven waarover ik nu kort wat zal zeggen.

Mijn vader, Pedro de Torres, was nog een schooljongen die de Latijnse grammatica bestudeerde toen mijn grootouders overleden. Hij begon met tegenzin aan zijn studie, net als alle andere jongens, en zodra hij vrij was en geen gehoorzaamheid meer was verschuldigd, liet hij de Spaanse grammatica van Antonio de Nebrija voor wat die was, verliet zijn geboortestreek en ging in de Extremadura wonen. Daar trad hij in Alcántara in dienst van een edelman die Don Sancho de Arias y Paredes heette, iemand die in dat gebied een groot aantal nakomelingen heeft en die men zich herinnert als een goed en lovenswaardig mens. Drie jaar verbleef hij in diens huis zonder iets anders te hoeven doen dan twee zoons van deze heer te begeleiden bij hun studie. Nog een kind als hij was, kreeg hij er plezier in om hetzelfde te doen als de anderen, en tegelijk met zijn meesters schoolde hij zich in de filosofische stelsels van Aristoteles. Hij vertrok naar Madrid; ik weet niet of dat uit eigen beweging was of nadat hij was ontslagen. Ik kwam alleen te weten dat zijn meesters hem heel erg misten, want zij hielden van hem als van een zoon. Zoals iedereen die zich zonder middelen van bestaan in de hofstad ophoudt, probeerde hij voor zichzelf een goede positie te verwerven, en het maakte hem niets uit of hij daarvoor echte diensten zou moeten verlenen of niets zou hoeven doen, maar toen dat uiteindelijk niet lukte ging hij maar aan de slag als boekhandelaar. Hij leerde dat vak in korte tijd en keerde terug naar Salamanca, waar hij zijn winkel opzette die in die tijd bekendstond als een van de beste en ruimst gesorteerde.

Hij trouwde met Manuela de Villarroel en uit dit huwelijk werden wij, hun achttien kinderen, geboren; daarvan verkeren nu alleen nog mijn twee zussen, Manuela en Josefa Torres, en ik, die al half dood ben, op deze aarde. Het vermogen en de inkomsten uit het werk van mijn ouders

waren toereikend om het grote aantal kinderen dat God hun had geschonken redelijk te kunnen onderhouden en ons er netjes bij te laten lopen, totdat rond het jaar 1703 de winkel achteruit begon te gaan omdat mijn vader vaak niet in de buurt van zijn toonbank en schappen kon zijn.

Dat kwam omdat hij tot procureur van de gemeente was benoemd en de stad Salamanca hem had belast met de zorg voor de magazijnen van kruit, wapens en andere krijgsevenodigheden en aan hem als enige de zorg had toevertrouwd voor de inkwartiering van de troepen die daar in de buurt voorbijkwamen, op weg naar de oorlog met Portugal. Toen de nieuwe taken waarmee mijn zeer rechtschapen vader zich bezighield voortduurden, ging de boekhandel uiteindelijk over de kop, en nadat de Koninklijke Raad van Castilië was ingelicht over de trouwe, ijverige en schrandere wijze waarop hij de koning had gediend en over het feit dat hij daardoor zijn werk en bezittingen was kwijtgeraakt, gaf deze Raad aan de stad opdracht om hem vierhonderd dukaten per jaar en eenmalig een bedrag van driehonderd dubloenen te geven, zodat hij enigszins schadeloos zou worden gesteld voor het geleden verlies. Dankzij deze hulp konden wij een karig bestaan leiden, zonder ons diep in de schulden te hoeven steken of echte ellende te moeten verduren. Toen de vrede met Portugal was gesloten, werd onder meer het armzalige salaris van mijn vader herzien en hij bleef arm, oud, werkloos en zonder zijn boeken als middel van bestaan achter.

Ik was in die tijd een jongeman van achttien jaar die alleen maar tot last was, de familie schande aandeed en de armoede vergrootte, en toen ik merkte dat de bitterste armoede al voor onze deur op de loer lag ging ik weg bij mijn ouders, omdat ik bij mezelf had bedacht dat ik niet kon toestaan dat hun oude dag volledig bepaald zou worden door ellende en verdriet. De goddelijke barmhartigheid beloonde mijn goede bedoelingen om hun leed te

verzachten. Het geval wilde dat ik naar Madrid vertrok en na een paar dagen bevriend raakte met Don Jacobo de Flon, die op dat moment supervisor was over de belastingheffing op de verkoop van staatswege van tabak. Deze heer was zo genadig me vierhonderd dukaten te geven op grond van de loze rechtstitel van inspecteur van de staatswinkels van Salamanca, zodat mijn vader genoeg te eten zou hebben en de dreigende angst waaraan ik hem had overgeleverd niet langer onder ogen hoefde te zien.

Deze jaarlijkse inkomsten kon ik nog aanvullen met het beheer van de landerijen van Acevedo van de hooggeboren heer graaf van Miranda, mijn heer, en dankzij de opbrengst daarvan en de onvermijdelijke aanvullende inkomsten uit mijn werkzaamheden kreeg mijn vader een rustige en gelukkige oude dag.

Mijn vader was een zeer geestig man, aangenaam in de omgang, en hij kon een onderhoudend en geleerd gesprek voeren over allerlei zaken. In zijn winkel werd geen enkel boek gekocht of verkocht, oud of nieuw, of hij had het goed en zorgvuldig gelezen. Zijn nauwgezette kennis op het terrein van de geschiedenis was befaamd en van de scholastiek begreep hij meer dan men doorgaans verwacht van een leek die wel andere dingen te doen heeft. Hij was vreedzaam van aard, zachtmoedig, bezadigd en altijd vrolijk. Hij was eerlijk in de omgang, bescheiden in woord en daad en hij schikte zich rustig in alle tegenslagen. Hij stierf op achtenzestigjarige leeftijd, daarbij een handje geholpen door de artsen, aan zeer hoge koortsen die overgingen in de bof, iets wat door de artsen als symptomatisch werd afgedaan. Tijdens zijn ziekbed behield hij altijd zijn vrolijke en grappige karakter, want tot op het laatst bleef hij de verrijnde spitsvondigheden debiteren die kenmerkend waren voor zijn goede humeur.

Mijn moeder, Manuela de Villarroel, leeft nog en is vierenzeventig jaar oud, maar dankzij haar krachtige, robuuste

natuur verdraagt zij de last der jaren zonder smartelijke vermoeidheid of wanhopig onbehagen. Haar geheugen is wat minder geworden, maar tot haar grote vreugde beschikt ze nog volledig over haar andere geestvermogens. Mijn moeder was een dochter van Francisco de Villarroel, die een groot gezin onderhield met de opbrengst van zijn linnenwinkel op het plein van Salamanca, van een paar wijngaarden en van een wijnhuis in de plaats Villamayor. Ik kan daarom zeggen dat in mijn voorgeslacht weliswaar geen blauw bloed voorkomt, maar in ieder geval wel een ander, rood en niet minder edel vocht.

Ik heb hiermee de voornaamste duistere zaken met betrekking tot mijn voorgeslacht al wel opgebiecht; wanneer nog meer hoeken en gaten zouden worden doorzocht, zouden ongetwijfeld nog meer drek en nog meer fraais over mijn afkomst worden ontdekt. Maar dan nog zou ik me niet al te zeer schamen voor de minder fraaie zaken en evenmin zou ik me ertoe laten verleiden me gretig te beroemen op de meer nobele kanten van mijn voorgeslacht. Mijn ongenoegen en mijn vreugde worden niet willekeurig bepaald door de doden en hangen ook niet af van wat de levenden het liefst zouden zien. Of ik me moet schamen of juist gerespecteerd moet worden hangt uitsluitend af van wat ik zelf doe en zeg. Zij die zijn overleden hebben me niets nagelaten; van hen die nog leven heb ik niets nodig, en noch de doden noch de levenden hebben deel of schuld aan mijn geluk of aan mijn ongeluk. Wel kan ik u verzekeren dat ik hier bewust de nederigste en afschuwelijkste feiten over mijn voorgeslacht heb weergegeven, zodat geen enkele hoogmoedige kwast het in zijn hoofd hoeft te halen om te proberen mij de mond te snoeren, door te dreigen dat hij anders zal onthullen wie mijn bloedverwanten zijn. Enkele van mijn verwanten bekleeden nu mogelijk hoge, lovenswaardige en goedbetaalde posities. Het is me om het even of iemand die daar iets van weet erover zwijgt of juist

onthult wat hij weet, want als er iets is wat ik niet wil dan is het me te laten verleiden tot verwaandheid en ijdele hoogmoed. Wij mensen zijn allemaal eender: wij hebben allemaal hetzelfde vlees, we zijn samengesteld uit dezelfde elementen, we leven dankzij een zelfde ziel, ons belagen dezelfde ziektes en lusten, en de dood rukt ons allen weg uit dit leven. Zelfs in onze aanvallen van dwaasheid verschillen we nauwelijks van elkaar. De kleding die ik aanheb is van wat grover materiaal dan de kleren waarmee een prins zich tooit. Maar ook met zijn fijne en overdreven keurige kledij blijft een prins onmiskenaar een gewoon mens met gewone kwaaltjes, en evenzo behoort ik ondanks mijn grove wollen kleding nog altijd tot het gilde van de met rede begaafde mensen. Het menselijk ras is één en hetzelfde: wij stammen allemaal af van Adam. Net zoals het hout van een wijdvertakte boom gebruikt kan worden om er klompen, gereedschappen of galgen en schavotten van te maken, zo zal ook een edele stamboom niet zelden gewone lieden, schavuiten en echt galgenaas voortbrengen. En evenzo komt men in de stamboom van een eenvoudig geslacht vaak gekroonde hoofden, wijze mannen die rechtspreeken en dienaren in tempels tegen. Ik heb van dit alles wel wat in me, net als alle andere mensen; ook beroem ik me erop en troost ik me met de gedachte dat ik, hoewel ik geen edelman of heer ben maar een gewone boer, zoals valt op te maken uit hetgeen ik boven tafel heb weten te krijgen over mijn afkomst, tot nu toe altijd geacht werd, dat de eer zich tegenover mij niet grillig heeft betoond of het heeft laten afweten, en dat degenen die in de wereld bepalen aan wie eerbewijzen, rijkdom en het fortuin ten deel vallen me evenmin in mijn gezicht hebben vernederd of me hebben geminacht vanwege mijn afkomst.

Anderen, die het even slecht of slechter dan ik hebben getroffen met hun grootouders, gaan door het leven als zegerierende, machtige en gevreesde mensen, terwijl velen

die kunnen bogen op een koninklijke afstamming er belabberd aan toe zijn, arm en geminacht. Wat er echt toe doet is het hebben van een goede moraal, want dat is meer waard dan het bezit van de juiste bloedverwanten. En het gewone volk, dat weliswaar ongeremd is, beoordeelt iemand naar wat hij is. Rijke voorvaderen zijn nuttiger dan voorouders die van adel zijn, maar iemand die gewend is eerlijke gedachten te koesteren en deugdzame heldendaden te verrichten heeft geen van beide nodig. Iemand uit een echt christelijk nest, iemand met een goed karakter, die braaf, krachtig en onwetend is, dat is wat een mens, teleurgesteld in de waanvoorstellingen van de hoogmoed, zichzelf als grootvader moet wensen. Of die nu procureur, marktkramer of apotheker is, dat is allemaal maar schijn. Ik ben, ten slotte, heel tevreden met mijn eigen grootvader, en ik ben dermate gezegend met mijn schelmse bloedverwanten dat tot op het moment waarop ik dit schrijf nog geen van hen is opgeknoopt of gegeseld en evenmin heeft men een van hen, op welke manier dan ook, via de rechter moeten dwingen tot gehoorzaamheid aan de koning, aan de wet en aan de goede zeden. Net als ik waren het allemaal zwakke, maar wel rechtschapen mensen, en we hebben de kost verdiend met eerbare beroepen, zonder ons schuldig te maken aan diefstal, bedrog en rotstreken. Dit is het voorgeslacht dat God me heeft gegeven en het is ook de afstamming die bij me past en belangrijk voor me is. En nu ik verteld heb wáár ik vandaan kom, zal ik gaan vertellen wát ik dankzij de goedertierenheid van God ben.

GEBOORTE, OPVOEDING EN SCHOOLJAREN
VAN DON DIEGO DE TORRES EN VOORVALLEN
GEDURENDE DE EERSTE TIEN JAREN VAN ZIJN
LEVEN, ZIJNDE HET EERSTE DEEL VAN ZIJN ZEER
ALLEDAAGSE LEVENSGESCHIEDENIS

Ik werd geboren tussen vellen papier en rollen perkament in een klein huis in de wijk van de boekverkopers in de stad Salamanca en werd opnieuw geboren dankzij de goedertierenheid van God door het Heilig Doopsel in de parochiekerk van San Isidoro en San Pelayo, waar mijn doop, het enige waar ik trots op ben en waar ik troost en hoop uit put, ook staat opgetekend. Al mijn voorouders zijn zonder uitzondering eveneens gedoopt in kerken van deze stad, sommigen in de kerk van San Martín, anderen in die van San Cristóbal en weer anderen in de kathedraal, behalve de twee broers, Roque en Francisco, die van elders hierheen kwamen. Het geslacht Villarroel, waar mijn moeder uit stamt, is ook al driehonderd jaar in deze stad gevestigd en men kan hun namen en beroepen vinden in de doop-, overlijdens- en huwelijksregisters.

Net als alle kinderen groeide ik op met tepel en snot, pap en poep, tranen en kussen. Tijdens haar zwangerschap en bij mijn geboorte kreeg mijn moeder geen voorgevoelens, openbaringen, dromen of tekenen dat ik astroloog zou worden of kleermaker, heilige of duivel. De maanden van haar zwangerschap gingen voorbij zonder dat ze zich behoefde te verbazen over allerlei onzin die we te horen krijgen over andere borelingen, en mijn geboorte verliep precies zo, heel gewoon en zonder andere tekenen, voorspellingen of aanwijzingen en betekenisvolle gebeurtenissen dan de gewone vuiligheid waarin wij allen bij onze geboorte warm zijn ingepakt en waaraan we zijn onderworpen. Ik bevulde

luiers, kinderschorten en wikkeldoeken, huilde tranen met tuiten en jammerde met tussenpozen, ik was het lachertje van de oude vrouwen uit de buurt en een bron van verrukking voor mijn ouders, en zo bracht ik mijn dagen door tot de eerste schooldag en de winterhanden zich aandien- den. Mijn moeder vertelt nog wel eens over dingen die ik als kind deed, dat ik onzin uitkraamde of iets grappigs zei, stenen gooide en mijn luierbroek ondersmeerde, en ze vertelt over pap, poep en al die andere onnozele dingen die alle moeders over hun kinderen vertellen. Maar wanneer zij zoiets vertellen doen ze dat uit vergeeflijke moederliefde, als staaltje van hun goede geheugen en omdat ze oud zijn, maar wanneer ik daar iets over zeg kan dat alleen maar dwaas overkomen. Laten we het er dus maar op houden dat ik net als alle kinderen op deze aarde smerig en huilerig was, af en toe grappig en soms onuitstaanbaar, en daarmee zijn alle kwajongensstreken, spitsvondigheden en geestig- heden uit mijn kinderjaren wel vermeld.

Toen ik vijf jaar oud was stopten mijn ouders mij het leesplankje in de handen en daarmee hamerden ze er bij mij ook de angst voor de meester in, de afschuw voor school, de voortdurende schrik voor de zweep en al die andere angsten die een goede opvoeding nu eenmaal met zich meebrengt voor onschuldige kinderen. Het leren lezen moest ik bekopen met veel slaag op mijn billen, en het leren schrijven kostte me veel opdooffers en slagen met de plak. In deze hel verbleef ik tot ik tien jaar oud was, nadat ik vijf jaar lang gevangenschap had moeten ondergaan bij Pedro Rico, zo heette de meester die me als een slavendrij- ver op zijn galei gevangen hield.

Noch het gevele van de meester, noch zijn dreigementen of straffen en al evenmin de dagelijkse gang naar school konden in mijn geest ook maar de geringste genegenheid voor letters en schrijf oefeningen doen ontstaan. Deze op- standigheid kwam niet voort uit het feit dat alle kinde-

ren nu eenmaal opgelucht zijn wanneer ze niets hoeven te doen, vrij zijn en plezier kunnen maken, maar uit mijn eigen aangeboren afschuw voor dergelijke zaken, uit het feit dat ik meer zin had in andere, kinderachtige en aangename bezigheden die ook beter passen bij de eerste levensjaren. De tol, de hoepel en de ratel waren dingen waaraan ik in mijn kindertijd het meeste plezier beleefde; naarmate mijn lichaam groeide en het gebruik van de rede toenam, verfoeide ik steeds meer genoemd soort werk.

Ik kan u verzekeren dat ik, hoewel ik geboren en getogen ben tussen boeken en er altijd beroepsmatig mee bezig ben geweest, nooit een boek ter hand heb genomen omdat ik verlangde naar de ontspanning en de lessen die het me te bieden kon hebben. Angst voor de ledigheid, pure noodzaak en gehoorzaamheid aan mijn ouders brachten me ertoe om te gaan studeren en voordat ik wist wat me overkwam behoorde ik tot het gilde der scholieren, omringd door schrijfmappen en soutanes. Toen ik nog een kind was weerhield mijn onwetendheid me ervan om de lessen uit de boeken in me op te nemen; toen ik een jongeman was geworden waren mijn uitjes en mijn trots de redenen waarom ik niet inzag hoe nuttig boeken zijn, en toen ik vond dat ik volwassen was geworden werd ik alleen maar heel verdrietig van de verscheidenheid aan gevoelens, van de troebele meningen en de oneigenlijke doelen die de schrijvers van die boeken volgens mij nastreefden.

Voor de oudere boeken had ik nog wel enig ontzag; maar nadat ik had ontdekt dat de inhoud van boeken bedacht werd in van die sukkelende hoofden als het mijne namen de ontgoocheling en de afkeer uiteindelijk bezit van mijn geest. Dikke boeken, dunne, kleine en grote boeken zijn juwelen om er de tijd mee te verdrijven en ze bewijzen hun nut in onze omgang met mensen. Wie gelooft wat in boeken staat leeft gelukkig en ontspannen; wie zich veel met boeken inlaat is zo goed als gek; wie ze nooit inkijkt

is een echte domoor. Alle boeken worden geschreven door mensen en moeten daarom, net als de mens, wel onvolmaakt en onduidelijk zijn. Sommige mensen schrijven ze uit trots, anderen uit hebzucht, weer anderen omdat ze graag bejubeld worden, en maar heel weinig boeken worden geschreven omwille van het algemeen belang. Zelf ben ik de schrijver van twaalf boeken en ik heb ze allemaal geschreven met de vurige wens er de kost mee te verdienen. Niemand zal zoiets willen bekennen, maar laten we eens goed kijken naar al die huichelaars, die zwaarmoedige oplichters die doorgaans in hun prologen zeggen dat ze hun werk het licht doen zien om God te dienen, tot nut van hun naaste en tot redding van de zielen en we zullen ontdekken dat geen van hen ons zijn boek gratis geeft, dat het bedrog al begint bij de opdracht van het werk en dat de schrijvers ervan woedend worden op degenen die het boek niet prijzen en aan anderen aanbevelen.

Goede boeken zijn er vele; er zijn veel slechte en ook oneindig veel nutteloze boeken. Goed zijn de boeken die de ziel van de lezer richten op zijn zieleheil, omdat ze voorschrijven dat we onze ondeugden en hartstochten moeten beteugelen; slecht zijn de boeken waar men tijd aan verspilt zonder dat men er iets van leert of er dit soort nuttige raadgevingen in vindt, en nutteloos zijn de meeste van alle boeken die op de universiteiten worden geschreven en gebruikt. Om zich te scholen in de taal van de medische wetenschap en zich de aforismen ervan eigen te maken kan men volstaan met om het even welke cursus, terwijl er toch meer dan twaalfduizend boeken op dat gebied in druk zijn verschenen, zonder dat er iets nieuws in staat en dat terwijl ze elkaar alleen maar napraten, teksten van elkaar overschrijven en elkaar zwartmaken. En hetzelfde is het geval met geleerden en docenten die de overige wetenschappen beoefenen en erover kletsen. Ik moet bekennen dat boeken hun gezag en aanzien voor mij hebben ver-

loren nadat ik had gezien hoe de mijne werden verkocht en gewaardeerd, terwijl het toch de maaksels zijn van een dwaas en volkomen onwetend mens, die alleen maar wartaal uitslaat en vreemde bekommelingen verwoordt. Het is jammer maar waar dat er veel schrijvers zijn die daarin erg op mij lijken, ook al doen ze het voorkomen alsof ze wat minder dwaas zijn dan ik. Maar wat betreft domheid, ijdelheid en gebrekkigheid doen we nauwelijks voor elkaar onder. Ten slotte leidden mijn natuurlijke afkeer, mijn teleurstelling in anderen en mijn eigen inzicht ertoe dat ik allang niet meer met andere schrijvers omga en me verre houd van hun gesprekken. Ik was dan ook nog geen vierendertig jaar oud toen ik er echt genoeg van kreeg en op een morgen, toen die waanzin nog heftiger bezit had genomen van mijn hoofd, verdeelde ik mijn bescheiden bibliotheek onder mijn vrienden en tegenstanders, en ik behield op mijn tafel en op een leunstoel die aan het hoofdeinde van mijn bed staat alleen nog het derde deel van het werk van de H. Thomas van Aquino en boeken van Thomas à Kempis, pater Jean Croiset, Don Francisco de Quevedo en een of ander gebedenboek van het soort dat een mens zijn hele leven lang vreugde verschaft en dat mij in mijn laatste vreugdevolle uur kan bijstaan.

Gedurende mijn laatste schooljaren, toen ik leerde hoe je de getallen schrijft en gebruikt, zetten mijn vurige aard en bruisend kokend bloed me aan tot allerlei kwajongensstreken. Ik haalde een paar rotstreken uit, wat nog geen onverbeterlijke schavuit van me maakte gezien mijn jeugdige leeftijd. Het kwam allemaal voort uit gebrek aan liefde voor mijn gelijken en aan ontzag en angst voor mijn meerderen. Ik geloof dat die brutale streken niet uitsluitend te wijten waren aan de onnozelheid, de wisselende stemmingen of de natuurlijke onrust van de kinderjaren; de belangrijkste oorzaak van mijn baldadige kwajongensstreken was het dwaze gedrag van een brute weversgezel, die naast mijn ouderlijk

huis woonde, want die woesteling – hij was afkomstig uit Galicië – haalde het in zijn hoofd tegen me te zeggen dat ik de knapste en moedigste van alle kinderen uit de buurt was. Hij zette me ertoe aan om met iedereen ruzie te maken en liet me zelfs vechten met kinderen uit andere buurten. Alsof ik een hond was, zo hitste hij me op tegen de andere jongens, of ze nu even oud waren als ik of ouder, maar ik vocht nooit met kleine kinderen. Die woesteling zorgde ervoor dat ik een hoofd vol builen kreeg, er vies en gehavend bijliep en dat mijn karakter slechte trekken begon te vertonen, zodat ik, ook zonder dat hij zich ermee bemoeide, erop uitging om dreunen en opdonders uit te delen en in ontvangst te nemen, zonder reden, zonder kwaad te zijn en zonder enige andere bedoeling dan de vervloekte lessen toe te passen die de bruoit me voor zijn eigen plezier had gegeven. Deze laakbare onbeschaamdheid maakte mijn ouders nogal ongerust en bracht mijzelf een hoop ellende, omdat zij en mijn familieleden en buurtgenoten, die vroeger zo hadden genoten van mijn kinderstreken, uit liefde voor mij het als hun plicht zagen ervoor te zorgen dat aan mijn kwade streken een einde kwam, door me op gepaste wijze te vermanen met veel klappen en zweepslagen, die – gevoegd bij wat ik zelf al opliep tijdens mijn vechtpartijen – een bijna niet te harden pijn veroorzaakten voor mijn tere en zwakke ribben. Deze ellende en de verhuizing van de ruwe wever, die naar zijn geboortestreek vertrok, en vooral de schaamte om de bijnaam ‘satanskind’ waarmee alle mensen uit de buurt me al pestten, maakten dat er voor eens en voor altijd een einde kwam aan mijn kwajongensstreken, en ik werd, zonder dat ik daar echt spijt van had, weer de onschuld en de rust zelve.

Toen ik van school kwam kon ik lezen zonder te weten wat ik las, kon ik duidelijke letters en hoofdletters schrijven ook al waren ze niet mooi van vorm, had ik de vier hoofdregels geleerd van optellen, aftrekken, vermenigvuldigen en

delen en was ik, ten slotte, ook nog goed onderlegd in de christelijke leer, want ik kon de hele catechismus opzeggen zonder ook maar één fout te maken. Ik kon dus alles wat je in een jongen kunt waarderen en van hem kunt verwachten op een leeftijd waarop het geheugen nog beter ontwikkeld is dan alle andere geestvermogens. Met deze eerste beginselen van de wetenschap onder de knie en genezen van mijn ondeugendheid ging ik naar de Latijnse School, waar ik les kreeg in het Latijn, Grieks en Hebreeuws en met meer angst dan toewijding begon te struikelen over eerste naamvallen en werkwoorden. Over wat ik er opstak, over hoe ik mij voelde en over wat er misging en wat er goed ging in die tijd zal ik vertellen in het tweede deel van mijn levensgeschiedenis, want hier eindigt de beschrijving van mijn eerste tien levensjaren. In deze periode had ik niet meer te verduren gekregen dan wat alle andere jongens gewoonlijk overkomt. Dankzij God overleefde ik de pokken, de mazelen, de dauwworm en andere kinderziektes, zonder ernstig letsel aan lijf en leden. Gegroeid, sterk, robuust, dik en goed gezond zag ik nieuwe kwellingen onder ogen, en hoe ik die onderging en achter me liet zal eenieder die het wil lezen of horen nu zien.